

ХАЛЫҚТЫҚ ПЕДАГОГИКА НЕГІЗІНДЕ СТУДЕНТТЕРГЕ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ МҮМКІНДІКТЕРІ

*Иманбетов А.Н., Смагулов С.Қ., Сармантаев А.С.,
Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ, Қарағанды қ.,
Бейсенбаев С.К.,*

Ы. Алтынсарин атындағы Арқалық мемлекеттік педагогикалық институты

Жоғары оқу орындарында студенттерге қазақ халықтық педагогика негізінде патриоттық тәрбие беру ісінің маңызы зор екенін біз өз зерттеулерімізден көріп жүрміз. Өйткені егеменді ел болған соң сол елдің елдік белгісі ұлттық патриотизм тәрбиесі айқын көрінуге тиіс.

Ұлттық патриотизм тәрбиесі деген термин барлық ұлтқа байланысты айтылатын ұғым. Өйткені қандай ұлт болса да тәрбиесін өз тілінде, ұлттық тәлім-тәрбиелік тәжірибелерге байланысты жүргізеді. Біз студенттерге қазақ халықтық педагогикасында патриоттық тәрбие беруде осы ғылыми негізге сүйеніп, халықтық педагогикалық тақырыптарды ұлттық мүмкіншіліктермен байланыстырып отырамыз.

Ұлттық қасиеттерімізді ұрпақ бойында қалыптасуы қоғам игілігі үшін маңызды.

Жалпы, жастардың рухани болмысы мен азаматтық бейнесін қалыптастыруда халықтық педагогиканың орнын еш нәрсемен алмастыруға болмайды. Өйткені ол – ұлт болып қалыптасқан елдің ғасырлар бойы елегінен өтіп сұрыпталған даналық жиынтығы. Өйткені ол – ұрпаққа руханилықты, адамгершілікті, имандылықты дарытудың бірден-бір төте жолы. Сондай-ақ – ұлттық тіл мен діл, дамытудың және ұрпақ сабақтастығын ұштастыра жалғастырудың жалғыз құралы. Сондықтан ол – қазіргі кезеңдегі желікпей заманның селдей екпіндеген зиянды жат әдеттерден сақтайтын ең сенімді жолы және ұлтымыздың әлемдік өркениет төрінен лайықты орын алудың қайталанбас қазынасы. Адам әрине кез – келген мәдениеттің жақсы мен жаманын ажырату үшін алдымен ұлттық мәдениеттен қол үзбеу және білім бере отыра тәрбиелеу – басты міндет болуы керек.

Жалпы қазақтың халықтық педагогика құндылықтарын, қазақ ойшылдары мен ағартушыларының, ақын жыраулардың ғұлама – ғалымдардың тағылымдық мұраларын зерттеу олардың студенттерді патриоттылыққа тәрбиелеудегі мүмкіндіктерінің мол екендігіне көз жеткіздік. Патриоттық тәрбие берудің этникалық және ұлттық негіздері Бейсембаева А. /1/, Ұзақбаева С.А. /2/, Таубаева Ш. /3/, Наурызбай Ж. /4/, т.б. ғалымдар еңбектерінен көрініс табады.

Тәрбие ісі тәрбиеленушіге белгілі бір бағытта мақсатты және жүйелі әсер етіп, белгілі бір көзқарас, мінез-құлық, адамдық тәртіп, дағды мен машық түрінде бірлесе ғана жемісті болмақ.

Бұдан шығатын қорытынды жеке адамды патриоттылыққа тәрбиелеуде оның замандастарының ұлттық-психологиялық ерекшеліктері ғана емес, ғасырлар бұрын өткен алдыңғы ұрпақтардың мұралары, яғни ұлттық педагогикалық құндылықтар да әсер етеді. Ұлттық педагогикалық мұраларды жеке адам белгілі бір қоғамдық ортада алған тәрбиесіне қарай меңгереді.

Тұтастай алғанда, студенттерге патриоттық тәрбие беру проблемасы, оның ішінде, жоғарғы оқу орындарындағы студенттердің патриоттық тәрбие проблемасы жан-жақты қарастырылып және жоғарғы оқу орындарындағы білім беру процесі жүйесіне оңды өзгерістер енгізу үшін қажетті мәселе деп есептейміз.

Кез келген ғылым – зерттеу жұмысы дайын тұрған, болмаса бір нәрсені қосып, алып тастаудан туындайтын зат емес. Сондықтан ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижесін алдын ала жобалау, яғни зерттеу жұмысымыздың орындалу барысындағы әдіс-тәсілдерді іске асыру үшін нәтижелі, практикалық пайдасын болжамдаймыз.

Студенттердің бойында патриотизмді қалыптастырып дамытуда оқу-тәрбие факторларын анықтауда сыртқы факторлардың ерекшелігін ескере отырып, жеке тұлғаның патриотиз-

мінің қалыптасуының айқындаушы негізгі фактор ретінде оқу-тәрбие саласының әсер етуіне назар аударамыз. Жеке тұлғаның қалыптасу үрдісінде бірден-бір әсерін тигізетін күш қоршаған ортасы, яғни қоғам. Кез келген адам баласы дүниеге келгеннен бастап қоғамдағы болып жатқан құбылыстарды қабылдау арқылы өзінің ойлау қабілеті, санасы, мінез-құлқының және басқа да қасиеттерінің реттелуіне жол береді. Сондықтан да тұлғаның қалыптасуына және дамуына бірден-бір ықпал етуші-қоғам.

Тұлға өзінің көздеген міндетін шешу арқылы қоғамдық мүддені де шешеді. Сол себепті тұлға мен қоғам бір-бірімен тығыз байланысты. Қоғамда болып жатқан құбылыстардың барлығы адамдардың қатысуы салдарынан пайда болады. Адамның қалыптасуына қоғам әсері қандай болса, қоғамдағы болатын және болып жатқан құбылыстарға адамның да әсері сондай.

Тұлға–сан қырлы, мазмұны да, табиғаты да күрделі, құпиясы мол әлеуметтік ұғым. Оның жан-жүйесі, сана-сезімінің дамуы айналасы мен қоғамдық өмірге тәуелді. Осындай жағдайда оның дүниетанымы мен сенімі, арманы мен тағлымы, кісілігі қалыптасады. Яғни, белгілі ұлт пен ұлыстың дінінен, дәстүр-салт, жол-жоралғыларынан жеке-дара ұғыну ерекшеліктері қалыптасады.

Ұлтжанды тұлға жұмыр жердің қай бұрышында жүрсе де өзінің іс-әрекеті мен мінез-құлқымен, білімімен өз халқына деген сүйіспеншілік қасиеттерін тайға таңба басқандай айқын байқатып отыруы керек. Ол үшін ата-бабалардың тарихы мен шежіресін біліп, оларды талдап, зерттеп, аталас ағайындардың аты-жөнін жүйелеп, оларды саусақпен санағандай ажырата білуі тиіс. Өз елінің ұлтжанды тұлғасы болғысы келетін жас ұрпақ алдымен өзінің әкесі мен шешесін, бауырлары мен туған-туыстарын қастерлеп, қадір тұтуы тиіс. Әке-шешесін сыйламаған, жақын-бауырларын сүймеген адамнан нағыз ұлтжанды адам шығуы қиын. Мұндай адам есейе келе туған халқы мен ел-жұртын, атамекенін шын көңілімен сүймейтін болады.

«Ұлттық тұлға» ұғымына ең бірінші анықтаманы берген профессор К.А. Оразбекова. Ғалымның пікірі бойынша, «ұлттық тұлға» белгілі тілі, діні, мәдениеті, салт-санасы қалыптасқан ортада жеке адамға тән қасиеттермен өз ұлтының, халқының тұрмыс-тіршілігін бойына сіңіріп, ұлттық намыс, талғам, және ұлттық сана белгілерін өз бойында тұтастай көрсетіп, ең жоғарғы рухани деңгейде дамыған адам /5/.

Біз зерттеу жұмысымызда жеке тұлғаның өзіндік мінез - құлқымен оның жеке психологиялық ерекшеліктерін, көптеген басқа да әлеуметтік факторлардың ықпалын ескере отырып, жеке тұлғаның бойында патриоттық сезімді қалыптастырудың негізі ретінде оқыту – тәрбиелеу аясында бөліп қарастырып отырмыз.

Патриоттық тәрбие негізін дамытудың мәні жеке тұлғаның жоғары әлеуметтік белсенділігін көрсететін және қалыптастыратын идеялық-адамгершілік, моральдық еріктілік, еңбек және дене сапаларын тәрбиелеудегі ішкі байланыстарды анықтау және саралау болып табылады. Студенттерді патриоттыққа тәрбиелеуде қоғамымызда атқарылып жатқан шаралардың бәрі олардың белсенділігінің айғағы болып табылады.

Елінің егемендігін, тәуелсіздігін қорғай алатын, қазақстанды өркендететін, ұлттық рухты, ұлттық тәрбиені бойына қалыптастырған, ел үшін намысшыл, нағыз патриоттар болу үшін қоғамдағы жастарымыз, еңбекке және білімде өздерін жоғары көрсете білуі тиіс деп ойлаймыз.

Бұл істердің жүзеге асуы оқытушылардың оқу-тәрбие жұмысына шығармашылық көзқарас тұрғысынан келуімен тығыз байланысты. Қазақстан жағдайындағы патриоттық тәрбие оқу және оқудан тыс тәрбие жұмыстарының бірлігінде, студенттердің дербес ерекшеліктерін есепке ала отырып, тәрбие әдістерін және тәрбие ісі жіктемесін мақсатты түрде таңдап, олардың үздіксіз өзгеруі мен күрделенуінің, көп түрлі болуының нәтижесінде ғана жүзеге аспақ.

Ұрпақ тәрбиесімен айналысатын әрбір оқытушы өз тәрбие жұмысының негізгі мақсатын от жүрегі Отан деп соғатын жастар тәрбиелеу деп алса, ұлт болашағына, ел тынышты-

ғына сеніммен қарауға болады.

Сонымен, жас ұрпақты тәрбиелеу жұмысы қазіргі білім жүйесінің қажетті компоненті болып табылады. Тәрбиенің күрделі процесінің маңызды бір қыры студенттердің патриоттылыққа бағдарланған тұлғасын тәрбиелеу болуы тиіс. Жастарды патриоттық рухта тәрбиелеу тек қоғам мен мемлекеттің сұраныстарына ғана емес, әрбір студенттің дара тұлғалық дамуына бағытталған педагогика ғылымының қазіргі бағыттарына да сәйкес келуі қажет. Өйткені отанға сүйіспеншілік адамның өзін тұлға ретінде сезінуіне, өз елін мақтан тұтуына, өзін онымен байланысты сезінуіне мүмкіндік береді, ал бұл болса, оның өмірде өзіне сенімді болуына, рухани және адамгершілік құндылықтарының артуына септігін тигізеді.

ӘДЕБИЕТ ТІЗІМІ

1 Бейсембаева А.А. Патриотическое воспитание старшекласников средствами казахского героического эпоса: автореферат ... канд. пед. наук: 13.00.01. – А.: АНПУ им. Абая, 2004. – 25 с.

2 Ұзақбаева С.А. Тамыры терең тәрбие. – Алматы: Білім, 1995. – 232 б.

3 Таубаева Ш.Т. Халық педагогикасына негізделген тәжірибені жинақтаудың кейбір мәселелері. “Халық педагогикасы және психологиясы дәстүрлерінің оқу-тәрбие ісіне қолданылуы” атты ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Алматы: Рауан, 1992. – 115–116 б.

4 Наурызбаев Ж.Ж. Ұлттық мектептің ұлы мұраты. – Алматы: Ана тілі, 1995. – 190 б.

5 Оразбекова К.А. Ұлттық психология мен халық тәрбиесі болашақтың бастауы хақында. – Алматы: «Дәуір», 2000. – 70–71 б.

МӘҢГІЛІК ЕЛ БОЛЫП ҚАЛУДА ЖАС ҰРПАҚ БОЙЫНДА ПАТРИОТТЫҚ СЕЗІМДІ ДАМУДЫҢ ҰЛТТЫҚ НЕГІЗІ

Қасаболат А.Ж.,

Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты, Қостанай қ.

Бүгінгі жаһандану үрдісінде еліміздің алдыңғы қатарлы 30 мемлекеттің қатарынан көрінуге және экономикалық еркін аймаққа мүше болуға ұмтылысы, әлемдік білім кеңістігіне кіруі біздің алдымызға маңызды міндеттер жүктейді. Олай болса, әлемдік жаһандану және ұлттық тәрбие үрдісі тек мемлекеттік тұрғыда ғана емес, әлемдік деңгей тұрғысынан зерттеуді қажет ететін бүгінгі күннің басты талаптарының бірі.

Ұрпақтан ұрапаққа жалғасып келе жатқан халықтың ұлттық тәлім – тәрбиесінің үлгілерінің жеке тұлғаның қалыптасуына, дамуына, ұлттық тәрбиесіне ықпалын тигізері сөзсіз. Сондықтан, халықтың тәлім-тәрбиелік тәжірибиелерін, өміршең идеяларын және өнегелі дәстүрлерін мектепте тәрбие үрдісі барымында пайдалану арқылы жастарымыздың бойында ұлттық рухани адамгершілік құндылықтарды қалыптастыра отырып, дамытуда жүзеге асыру бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып табылады. Қазіргі таңда жастардың бойында патриоттық құндылықтарды дамыту қоғамымыздың бірден-бір қозғаушы күші ретінде танылған аса өзекті мәселеге айналып отыр, әрі оқушыларды отансүйгіштік рухта тәрбиелеу – бүгінгі жалпы білім беретін орта мектептің тәрбие жұмыстарындағы негізгі бағыттардың бірі.

Қазақстандық патриотизм идеясының қамтылу керектігі даусыз іс. Көп ұлтты мемлекетімізде халықтар арасындағы өзара түсіністікпен ынтымақтастықты нығайтуға мектептегі патриоттық тәрбиенің қызметі аса зор маңызды. Қазақтың мәңгілік ғұмыры ұрпақтың мәңгілік болашағын баянды етуге арналады. Ендігі ұрпақ – мәңгілік қазақтың перзенті. Біз үшін болашағымызға бағдар етіп ұлтты ұйыстыра ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – мәңгілік ел идеясы. Тәуелсіздігімізбен бірге халқымыз мәңгілік мұраттарына қол жеткізді. Біз еліміздің жүрегі, тәуелсіздігіміздің тірегі мәңгілік елордамызды тұрғыздық. Қазақтың мәңгілік ғұмыры ұрпақтың мәңгілік болашағын баянды етуге арналады. Ендеше, қазақ елінің ұлттық идеясы – Мәңгілік ел», – деді Президент.